

Makro: Bütçe dengesinde açılma sürüyor

Merkezi yönetim bütçe dengesi eylül ayında 129,2 milyar TL açık verirken, Ocak-Eylül döneminde bütçe açığı 512,6 milyar TL oldu. Son 12 aylık dönemde birikimli açık ise 610 milyar TL'ye (milli gelire oranla %2,7) yükseldi. Mevsimsellikten arındırılmış olarak bütçe dengesi aylık bazda açıldı. Harcamalar tarafında cari transferler ve personel giderlerinde artışlar faiz dışı harcamaların yüksek gerçekleşmesinde etkili oldu. Bütçe gelirlerinde ise dahililde alınan katma değer vergisi artarken, ÖTV ve ithalden alınan KDV'de düşüş görüldü.

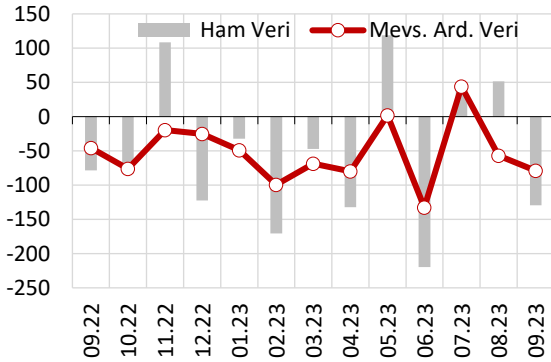
Son çeyrekteki bütçe görünümünün mevsimsellikten arındırılmış olarak eylül ayındakine benzer bir seviyede gerçekleşmesi durumunda yıl sonunda bütçe açığı 750-800 milyar TL (milli gelire oranla ~%3,2) ile Orta Vadeli Program'da (OVP) 2023 yıl sonu için öngörülen 1.633 milyar TL (milli gelire oranla %6,4) tahmininin altında kalacak. Bu durum, son çeyrekte oldukça yüksek bir bütçe açığı verileceği anlamına geliyor. Şu ana kadar yapılan harcamaların kompozisyonu ve tutarı ile karşılaştırdığımızda, bu hızlanmanın büyük ölçüde deprem bölgesine yönelik yapılması planlanan harcamalardan kaynaklanacağı anlaşılıyor. Emeklilere yapılacak ikramiye ödemesi vb. cari transferler ile artan faiz ödemeleri de son çeyrekte bütçe açığına katkı verecek diğer unsurlar olacak. Bununla birlikte, büyümenin gidişatına göre kamu kesimi harcamalarının öngörüldüğü kadar yapılmayabileceğini ve bütçe açığının daha düşük seviyelerde kalmasının tercih edilebileceğini düşünüyoruz. Önümüzdeki dönemin kamu kesiminin büyüme üzerindeki rolünün artacağı bir dönem olacağı yönündeki değerlendirmemizi koruyoruz.

Bütçe verilerine ait ayrıntılar şu şekilde:

Bütçe Dengesi:

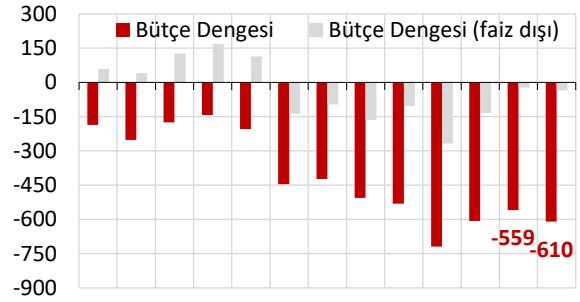
- Merkezi yönetim bütçe dengesi eylül ayında 129,2 milyar TL, faiz dışı olarak ise 58,5 milyar TL açık verdi (Grafik 1). Böylelikle, yılın ilk dokuz ayında bütçe açığı 512,6 milyar TL'ye (OVP yıl sonu tahmininin %31'i), 12 aylık birikimli açık ise 610 milyar TL'ye ulaştı (Grafik 2).
- Temmuz ve ağustos aylarında fazla veren bütçe dengesi, eylül ayında büyük ölçüde kurumlar vergisi tahsilatındaki döneme özgü yavaşlama nedeniyle açık verdi. Yine de söz konusu dönemlik etkileri dışlayan mevsimsellikten arındırılmış bütçe açığı da bozulma kaydetti (Grafik 1).

Grafik 1. Bütçe Dengesi (milyar TL)

Kaynak: HMB, Akbank

Grafik 2. Bütçe Dengesi (12 aylık birikimli, milyar TL)

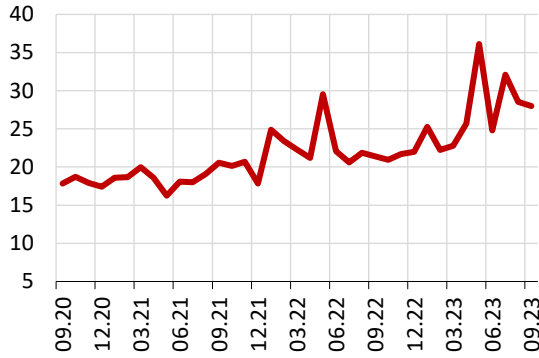
Kaynak: HMB

Bütçe Gelirleri:

- Merkezi yönetim bütçe gelirleri**, eylül ayında da vergi gelirleri öncülüğünde, **yıllık %113 artış göstererek 441,3 milyar TL olarak gerçekleşti.** Ocak-Eylül döneminde ise yıllık artış %74,2 oldu; 3.440 milyar TL. OVP'de 2023 yıl sonu tahmini 4.929,7 milyar TL olup; yıllık ilk dokuz ayda tahminin %70'i gerçekleşmiş oldu.
  - Vergi gelirleri** eylülde yıllık bazda %122,6 artarak 386,2 milyar TL seviyesinde gerçekleşti. Böylece yılın ilk dokuz ayında yıllık artış %81 oldu; 2.982 milyar TL.
    - Gelir vergisi** yıllık %97, **kurumlar vergisi** tahsilatı ise %199,7 artış gösterdi.

- **ÖTV gelirlerinde** yıllık artış %161,5 oldu; bu artışta petrol ve doğal gaz ürünleri ile motorlu taşıtlardan alınan ÖTV'deki artış öne çıkıyor. Yılın ilk dokuz ayında motorlu taşıtlardan elde edilen ÖTV geliri 297 milyar TL ile toplam ÖTV gelirinin %49'unu, toplam vergi gelirlerinin ise %10'unu oluşturdu.
- **Dahilde alınan KDV yıllık bazda** güçlü artış eğilimini sürdürdü; yıllık artış %248,5. Mevsimsellikten arındırılmış olarak ağustos ayındaki aylık bazda düşüşün ardından eylülde yeniden artış gösterdi (Grafik 4). Bu gelişmede üçüncü çeyrekte birikimli enflasyonun %25,1'e ulaşması ve iç talep kaynaklı büyümenin sürmesi etkili oldu.
- **İthalde alınan katma değer vergisi** ise döviz kurundaki yükselişin de etkisiyle yıllık %71 arttı.
- **2023 yılı için uygulanacak ilave MTV tahsilatından** eylül ayında ise 5,7 milyar TL gelir elde edildi. Böylece yılın üçüncü çeyreğinde bu kalemin ilk taksitinden elde edilen toplam gelir 14,1 milyar TL oldu. İlave MTV'den elde edilecek ek geliri yaklaşık 40 milyar TL olarak tahmin ediyoruz.
- Vergi gelirlerinin gelişimine **fiyat ve mevsim etkilerinden arındırılmış olarak bakıldığında ise**, vergi gelirleri eylülde aylık bazda %1,9 azaldı; dahilde alınan katma değer vergisi ve mülkiyet üzerinden alınan vergiler hariç diğer kalemlerde düşüş görüldü (Grafik 3). ÖTV ise aylık bazda %3,4, ithalde alınan KDV aylık %4,5 azaldı. Söz konusu gelişmeler miktar bazlı ithalatın seyri ve dayanıklı tüketim mallarına ilişkin istatistiklerle uyumlu bir görünüm sunuyor.

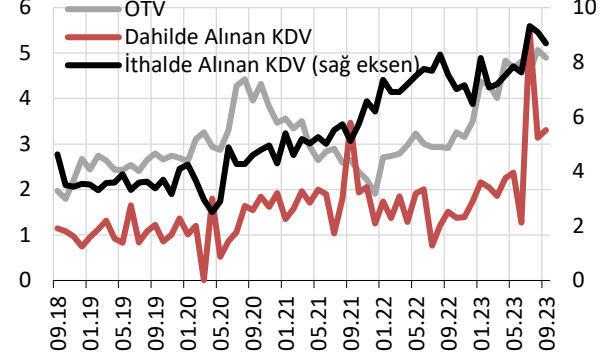
Grafik 3. Vergi Gelirleri (milyar TL, mev. ard., 2003 fiyatlarıyla)

Kaynak: HMB, Akbank

* Reelleştirmeler ilgili TÜFE kalemleri kullanılarak yapılmıştır.

Grafik 4. Vergi Gelirleri (milyar TL, mev. ard., 2003 fiyatlarıyla)

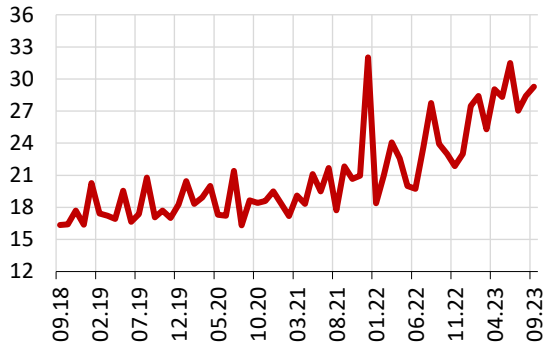
Kaynak: HMB, Akbank

Bütçe Giderleri:

- **Merkezi yönetim bütçe harcamaları eylülde yıllık %99,8 artışla 570,5 milyar TL** olarak gerçekleşti. Böylece yılın ilk dokuz ayında harcamalarda yıllık artış %95,6 oldu; 3.952,6 milyar TL. OVP'da 2023 yıl sonu tahmini 6.562,6 milyar TL olup; yıllık ilk dokuz ayında tahminin %60'ı gerçekleşmiş oldu.
- **Faiz dışı harcamalar** eylülde yıllık %98, Ocak-Eylül döneminde ise yıllık %92 arttı; 3.481,7 milyar TL. Bunda personel giderleri, cari transfer kalemlerindeki artışlar etkili oldu.
  - **Cari transferlerin** eylülde yıllık artışı %88 oldu. KİT görevlendirme kalemi eylül ayında 21 milyar TL ile yüksek gerçekleşti; bu tutarın 14 milyar TL'si BOTAŞ'a, 6,8 milyar TL'si Elektrik Üretim A.Ş.'ye transfer edildi.
  - **Personel giderleri** ise cari transferlerden sonra aylık artışa en çok katkı yapan kalem oldu. Yıllık bazda artış %118,5.
  - Yatırım harcamalarını da içeren **sermaye giderlerindeki** yıllık artış ise %89 oldu. Mevsimsellikten arındırılmış olarak da %4,4 arttı.
  - **Mal ve hizmet alımlarında** yıllık artış %89,3, mevsimsellikten arındırılmış olarak %11,4 olarak gerçekleşti.

- **Borç verme** kalemi eylülde 23,7 milyar TL olarak gerçekleşti; bu tutarın 21,6 milyar TL'sini KİT'ler borç verme kapsamında sermaye transferleri oluşturmakta. KİT transferlerinin 16,0 milyar TL'si Toprak Mahsulleri Ofisi'ne, 4,6 milyar TL'si ise T.C. Devlet Demiryolları'na.
- Son yayınlanan tebliğle birlikte KKM yükü TCMB'ye aktarılmıştı. KKM için yapılan transferlerin sona ermesi bütçe giderlerinin daha düşük gerçekleşmesinde etkili oldu. Yılın ilk yedi ayında KKM gideri 59,5 milyar TL olmuştu.
- **Faiz harcamaları** eylülde yıllık %113,7 artışla 70,8 milyar TL olurken, yılın ilk dokuz ayında da %127 artışla 470,9 milyar TL olarak gerçekleşti. OVP'de 2023 yıl sonu tahmini 646,1 milyar TL olup; yıllık ilk dokuz ayında tahminin %73'ü gerçekleşmiş oldu
- **Bütçe harcamaları fiyat ve mevsim etkilerinden arındırılarak incelendiğinde ise**, faiz dışı harcamaların aylık bazda %3,1 arttığı görülüyor (Grafik 5 ve 6).

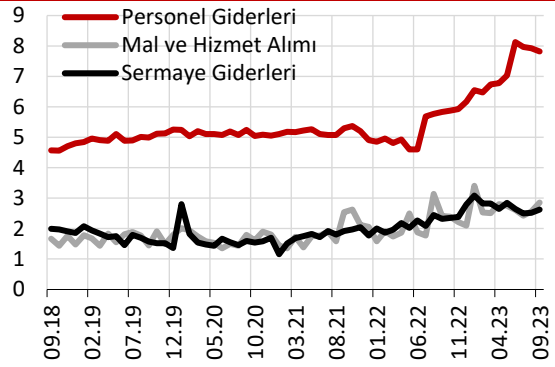
Grafik 5. Faiz Dışı Bütçe Harcamaları (milyar TL, mev. ard., 2003 fiyatlarıyla)

Kaynak: HMB, Akbank

* Reelleştirmeler ilgili TÜFE kalemleri kullanılarak yapılmıştır.

Grafik 6. Faiz Dışı Bütçe Harcamaları (milyar TL, mev. ard., 2003 fiyatlarıyla)

Kaynak: HMB, Akbank

Tablo 1. Bütçe Dengesi (Milyon TL)

	Aylık		İlk 9 Ay Birikimli		12 Aylık Birikimli	
	Eyl.23	Eyl.22	Eyl.23	Eyl.22	Eyl.23	Eyl.22
Merkezi Yönetim Gelirleri	441.265	206.940	3.439.983	1.975.260	4.264.811	2.386.742
Genel Bütçe Gelirleri	432.831	201.998	3.365.151	1.932.326	4.171.634	2.332.127
Vergi Gelirleri	386.224	173.468	2.982.035	1.647.965	3.687.507	2.004.525
Gelir Vergisi	64.291	32.635	462.410	238.420	580.454	308.129
Kurumlar Vergisi	14.826	4.947	488.225	371.526	624.152	427.815
Dahilde Alınan Katma Değer Vergisi	55.889	16.037	341.371	123.900	392.614	156.783
Özel Tüketim Vergisi	98.770	37.776	611.515	278.800	752.506	333.318
İthalde Alınan Katma Değer Vergisi	93.321	54.574	643.866	415.568	807.264	504.598
Teşebbüs ve Mülkiyet Gelirleri	4.808	2.761	102.642	77.431	129.916	83.400
Alınan Bağış ve Yardımlar ile Özel Gelirler	2.990	3.064	20.534	24.137	24.397	22.443
Faizler, Paylar ve Cezalar	37.368	21.898	245.977	172.310	311.394	206.951
Sermaye Gelirleri	623	626	9.066	9.131	12.291	13.074
Alacaklardan Tahsilat	818	182	4.898	1.353	6.127	1.735
Özel Bütçeli İdarelerin Öz Gelirleri	6.797	4.303	55.595	33.040	70.985	42.989
Düzen. ve Denet. Kurumların Gelirleri	1.636	640	19.237	9.894	22.192	11.626
Merkezi Yönetim Harcamaları	570.482	285.567	3.952.585	2.020.760	4.874.573	2.572.655
Faiz Hariç Harcamalar	499.719	252.451	3.481.721	1.813.649	4.299.916	2.326.965
Personel Giderleri	134.355	61.499	960.890	441.119	1.135.066	527.116
Sosyal Güv.Kur. Devlet Primi	17.354	9.493	137.015	69.286	164.592	83.965
Mal ve Hizmet Alımları	41.942	22.154	273.997	149.059	382.598	214.873
Cari Transferler	211.952	112.699	1.624.005	828.681	1.921.687	1.017.782
Sermaye Giderleri	37.122	19.644	236.349	127.619	385.625	194.278
Sermaye Transferleri	33.287	2.106	133.771	22.573	160.021	38.191
Borç Verme	23.707	24.856	115.695	175.311	150.327	250.761
Faiz Harcamaları	70.764	33.116	470.864	207.111	574.657	245.690
Bütçe Dengesi	-129.218	-78.627	-512.602	-45.500	-609.762	-185.914
Faiz Dışı Denge	-58.454	-45.511	-41.738	161.611	-35.106	59.776

Kaynak: Muhasebat

Bu rapor Akbank Ekonomik Araştırmalar tarafından hazırlanmıştır.

Ekonomik.arastirmalar@akbank.com

Çağrı Sarıkaya– Baş Ekonomist

Cagri.Sarikaya@akbank.com

Çağlar Yüncüler

Caglar.Yunculer@akbank.com

M. Sibel Yapıcı

Sibel.Yapici@akbank.com

Alp Nasır

Alp.Nasir@akbank.com

YASAL UYARI: Bu rapor ve yorumlardaki yazılar, bilgiler ve grafikler, ulaşılabilen ilk kaynaklardan iyi niyetle ve doğruluğu, geçerliliği, etkinliği velhasıl her ne şekil, suret ve nam altında olursa olsun herhangi bir karara dayanak oluşturması hususunda herhangi bir teminat, garanti oluşturmadan, yalnızca bilgi edinilmesi amacıyla derlenmiştir. İş bu raporlardaki yorumlardan; eksik bilgi ve/veya güncellenme gibi konularda ortaya çıkabilecek zararlardan Akbank TAŞ, Ak Yatırım AŞ ve çalışanları sorumlu değildir. Akbank TAŞ ve Ak Yatırım AŞ her an, hiçbir şekil ve surette ön ihbara ve/veya ihtara gerek kalmaksızın söz konusu bilgileri, tavsiyeleri değiştirebilir ve/veya ortadan kaldırabilir. Genel anlamda bilgi vermek amacıyla genel yatırım tavsiyesi niteliğinde hazırlanmış olan iş bu rapor ve yorumlar, kapsamlı bilgiler, tavsiyeler hiçbir şekil ve surette Akbank TAŞ ve Ak Yatırım AŞ'nin herhangi bir taahhüdünü içermediğinden, bu bilgilere istinaden her türlü özel ve/veya tüzel kişiler tarafından alınacak kararlar, varılacak sonuçlar, gerçekleştirilecek işlemler ve oluşabilecek her türlü riskler bizzat bu kişilere ait ve raci olacaktır. Bu nedenle, işbu rapor, yorum ve tavsiyelerde yer alan bilgilere dayanılarak özel ve/veya tüzel kişiler tarafından alınacak kararlar, varılacak sonuçlar, gerçekleştirilecek işlemler nedeniyle oluşabilecek her türlü maddi ve manevi zarar, kar mahrumiyeti, her ne nam altında olursa olsun ilgililer veya 3. kişilerin uğrayabileceği doğrudan ve/veya dolayısıyla oluşacak zarar ve ziyandan hiçbir şekil ve surette Akbank T.A.Ş, Ak Yatırım A.Ş ve çalışanları sorumlu olmayacak olup, ilgililer, uğranılan/uğranılacak zararlar nedeniyle hiçbir şekil ve surette her ne nam altında olursa olsun Akbank TAŞ, Ak Yatırım AŞ ve çalışanlarından herhangi bir tazminat talep etme hakkı bulunmadıklarını bilir ve kabul ederler. Bu rapor, yorum ve tavsiyelerde yer alan bilgiler "yatırım danışmanlığı" hizmeti ve/veya faaliyeti olmayıp, genel yatırım danışmanlığı faaliyeti kapsamındadır; yatırım danışmanlığı hizmeti almak isteyen kişi ve kurumların, iş bu hizmeti vermeye yetkili kurum ve kuruluşlarla temasa geçmesi ve bu hizmeti bir sözleşme karşılığında alması SPK mevzuatınca zorunludur. Yatırım danışmanlığı hizmeti; aracı kurumlar, portföy yönetim şirketleri, mevduat kabul etmeyen bankalar ile müşteri arasında imzalanacak yatırım danışmanlığı sözleşmesi çerçevesinde sunulmaktadır. Burada yer alan yorum ve tavsiyeler, yorum ve tavsiyede bulunanların kişisel görüşlerine dayanmaktadır. Bu görüşler, genel yatırım danışmanlığı faaliyeti kapsamında genel olarak düzenlendiğinden, kişiye özel rapor, yorum ve tavsiyeler içermediğinden mali durumunuz ile risk ve getiri tercihlerinize uygun olmayabilir. Bu nedenle, sadece burada yer alan bilgilere dayanılarak yatırım kararı verilmesi beklentilerinize uygun sonuçlar doğurmayabilir.

